

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science

Yıl: 5, Sayı: 32, Aralık 2018, s. 751-757

Nilay VAROL

nilayvarol11@gmail.com

ALMAN EDEBİYATI'NDA ENGELLİLİK

Özet

Engellilik durumuna yönelik değerlendirmeler, yalnızca fiziksel engellilik durumları ile ilişkili değildir. Çeşitli düzeylerde depresif problemlerin mevcut olma durumu da bir engellilik oluşturabilmektedir. Bu araştırmada, Alman Edebiyatı'nda irdelemeler geliştirilerek Stefan Zweig'in Sabırsız Yürek eseriyle Günter Grass'ın Teneke Trumpet eseri incelenmiştir. Eserlerde yalnızca fiziksel yönden engellilik durumu dikkate alınmamış ve özellikle de Zweig eserinde düşünsel dünya açısından da engellilik durumu değerlendirilmiştir. Ayrıca eserlerde, psikanaliz yaklaşım oluşturularak engelli bireyin ailesine, sosyal yaşantısına, iç dünyasına ve eserlerde kullanılan dile yönelik etkinlikler değerlendirilmiştir. Bunlara yönelik ifadeler özellikle de, engelli bireylerin insanlara muhtaç olma ya da olmama veya hem ailesi hem de çevresi tarafından karşılaştığı davranışlar üzerinedir. Diğer önemli durum ise, söz konusu davranışlarla engelliler tarafından algılanan davranışlar ilişkisidir. Bu tür unsurlar, çeşitli modellerle incelenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle her iki romanda oluşturulan modeller, tıbbi, ahlaki ve sosyal modellerdir. Eserler kapsamında modellerin tamamının mevcut olduğu ve özellikle de sosyal modelin etkisini gösterdiği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Stefan Zweig, Günter Grass, Alman Edebiyatı, engellilik.

DISABILITY IN GERMAN LITERATURE

Abstract

Assessments of disability are not only related to physical disability. The presence of depressive problems at various levels may also create a disability. In this research, in the German Literature, the works of Günter Grass and the Tin Trumpet were examined by Stefan Zweig's Sabanced Heart. Only physically

disability was not taken into consideration in the works, and especially in Zweig, the disability situation was evaluated in terms of the intellectual world. In the works of Ayraca, psychoanalytic approach was developed and activities for the family, the social life, the inner world and the language used in the works were evaluated. In particular, the expressions are about the behavior of persons with disabilities in need or not, or the behaviors that the disabled person faces by his / her family and environment. Another important aspect is the relationship between behaviors and behaviors perceived by the disabled. Such elements have been studied with various models. For this reason, models created in both novels are medical, moral and social models. In the context of the works, it is evaluated that all of the models are present and especially the effect of the social model.

Kewwords: Stefan Zweig, Günter Grass, German Literature, Disability.

GİRİŞ

Ötekileştirme anlayışı, toplum yapısında insanların genel anlayışlarına yönelik geliştirilen ve bir ayrımcılık modeline yönelik unsurları içermektedir. Buna yönelik olarak kimlik ve öteki inşası, toplumda ortaya koyulan ve etkinleştirilen nitelikleri çevrelemektedir. Engellilik durumu da, yine aynı şekilde toplumda ötekileştirme eğilimli nitelikleri yansıtmaktadır. Aydınlanma Öncesi'nde bu durumun temeli, engelli bir bireyin doğumu ile beraber, aileye bir ceza olarak görülmesine neden olmuş ve toplumda gerekli önemin verilmemesi durumu meydana gelmiştir. Tedavi edilemez bir durum olarak değerlendirilerek o kişinin sosyal yaşantıda etkin bir rol alamaması söz konusu olmuştur. Engelli bireylerin toplumda kaynaşmasını sağlama amacını destekleyen çok sayıda kuruluşlar olmakla birlikte, bu durumun önüne yeterli ölçüde geçilmesi de gerekli bir profil yapısını oluşturmamaktadır. Bu yönde edebi yaklaşımların da önemli olması gerekliliği, söz konusu durumu önleyecek yetkin çalışmaları gerektirmektedir. Bu kapsamda araştırmanın genel çerçevesinde, engellilik durumuna edebi yaklaşım sunularak bu yönde bir yaklaşımın Alman Edebiyatı açısından irdelenmesi sağlanacaktır. Önemli yazarlar arasında yer alan ve Türkiye'de de en çok bilinen iki yazar olan Stefan Zweig ve Günter Grass'ın eserlerinden yorumlamalar yapılacaktır. Edebiyat üzerinden konumlandırmanın yapılmak istenmesi, insana dair sezgi ve döneme dair bilgiyi en iyi ölçüde ortaya koymasından kaynaklıdır. Bu yönde belirlenen söz konusu eserler, Zweig görüşünde Acımak romanı ile Günter Grass görüşünde Sabırsız Yürek romanı ile değerlendirilecektir. Böylece Alman Edebiyatı içerisinde engellilik konumu, iki önemli yazar çerçevesinde dikkate alınacaktır.

ENGELLİLİK KAVRAMININ VE MODELLERİNİN İNCELENMESİ

Engellilik kavramına yönelik tanımlamanın 5378 Engelliler Hakkında Kanun kapsamı değerlendirildiğinde, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilere bağlı ölçülerde çeşitli kayıpların olduğu ve bu durumlardan kaynaklı olarak toplumda diğer bireylerle kaynaşmanın önlenildiği niteliklerini yansıtan ve çevre koşullarından etkilenen bireylerdir. Engellilik durumuna yönelik geliştirilen düşünceler ve ifade edilen görüşler, toplum yapısında engelliliğe bakış açısı ile ilişkilidir. Bu duruma yönelik kapsamlar Türkiye üzerinde konumlandırıldığında, engellilik kavramına yönelik terminolojik birliğin olmaması ve bu nedenle de engelli, sakat ve özürli kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılması durumu söz konusu olmuştur. Ancak sonraki süreçlerde ve henüz günümüze yakın bir zaman ölçüsünde, engelli bireyin toplum içerisindeki genel konumlanması, çevre ile etkileşimli olmasını destekleme ve sosyal modelde bir

birey olarak değerlendirme durumları ile ölçülü nitelendirilmiştir. Böylece engelli kavramının önemi dikkate alınarak sosyal yapıdaki konumlarını artıracak çalışmalar hem ulusal hem de uluslararası çerçevede incelenmiştir. Bu duruma yönelik en önemli unsur ise, belirli modeller ile engelli bireyin toplumdaki konumunu artırma odağıdır (Şişman 2012: 70-76).

Türkiye ve Dünya Genelinde Engellilik Potansiyeli

Türkiye’de engellilik durumuna yönelik geliştirilen çalışmaların temeli, Sivil Toplum Kuruluşları faaliyetlerinin öncelikleri ile nitelendirilebilmektedir. Bu kuruluşların ve yasal çerçevede yapılan çalışmaların temeli, engelli haklarını koruma ve sosyal çevrede etkinliklerini artırma üzerine konumlandırılmaktadır. Engelli haklarında özellikle de vurgulanan faktörlerin temeli, diğer sağlıklı bireyler ile engelli bireylerin aynı toplum yapısında eşit derecede yararlanma ölçülerini ortaya koymadır. Engellilerin söz konusu problemlerinin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerde etkisini göstermesi, toplumda diğer bireylerle aynı ölçüde bir yaşam hakkını elde etmemesini gerekli kılmamaktadır. Bu nedenle Türkiye genelinde engelli birey yaklaşımı, yaşanabilecek daha iyi bir ortamı engelli bireylere sunma ve faaliyetleri de bu yönde geliştirme ile ilişkilidir. Dünya genelinde engellilik kavramına yönelik potansiyel ise, belirli kısıtlılıkları ifade etme ve engelli bireyler açısından da toplumun yaşanabilir bir boyuta ulaşması ilişkisini vermektedir. Örnek üzerinden nitelendirildiğinde Engelli Amerika Yasası’nda üç farklı tanım oluşturulmuştur. Bu yönde engellilik, bir ya da daha fazla düzeyde önemli aktiviteleri temelden etkilemekte olan fiziksel ya da zihinsel bozulma olduğunu, bu tarz bozulma niteliklerini ve bu tarz bir bozulmanın sahip olunması niteliğini ifade etme şeklindedir. Dünya genelinde söz konusu engellilik yaklaşımları, imkânlardan yeterli ölçülerde yararlanmasını sağlayacak düzeyde bir ortam sunma ve sosyal çevre ile ilişkiyi artırma üzerine çalışmalar yapmayı konumlandırmaktadır. Engelli kavramından etkilenen kişinin genel durumları üzerinde irdelemeler, bu yönde dikkate alınacak unsurlardır (Şişman 2012: 70-76; Çakmak 2008).

Engellilik Modellerinin İncelenmesi

Engellilik anlayışında hâkim olan unsurlar, Aydınlanma Dönemi’ne kadar dinsel, inançsal ve geleneksel boyutlar üzerinde konumlandırılmıştır. Diğer yandan günümüzde de tıbbi modeldeki yetersizlikler düşüncesi, farklı modellerin geliştirilmesini ve dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu yönde engellilik tarihi süresince günümüze kadar geliştirilen model anlayışları, ahlaki, tıbbi, sosyal, damga ve empati modelleri olarak etkisini yansıtan modellerdir (Meşe 2014; Arıkan 2002: 3-6). Ahlaki model anlayışı, en eski modeller arasında bulunan ve etkisini de uzun bir süreçte göstermiş olan model yapısını ifade etmektedir. Modernitenin yaygınlaşması ile beraber etkinliği düşmüştür. Ancak bu dönemlere kadar geleneksel anlayış çerçevesinde engelli birey görüşü oluşturulmuştur. Engelli bireylerin bir günah algısı olarak ifadesi, bu model kapsamında ifade edilmektedir (Atmaca 2010: 107). Tıbbi modelde engellilik yaklaşımı, kapitalist yaşamın kendisini gösterdiği süreçte tıbbin etkin bir konumlamaya ulaşması ve engelli bireylere yönelik sosyal yaşamda ve üretimde etkinliği olmayan kişiler değerlendirmesi söz konusu olmuştur. Bu nedenle yeti farklılığının olduğu düşüncesi, engelli bireyleri toplumdaki uzaklaştıran ve tedavi edilmesi imkânsız görüşünü ortaya çıkaran modeldir. Sosyal model, 1960’lı yıllarda etkisini göstermeye başlayan ve birey ile çevresinin ayrı olarak değerlendirmesi görüşünü ortadan kaldıran bir modeldir. Bu model ile beraber, birey-çevre etkileşimleri oluşturulma niteliği ortaya konmuştur. Böylece söz konusu model, engelli hakları üzerinde de önemli bir izlenim bırakmış ve gerekli ölçülerde düzenlemeler, engelli bakış açısında olumlu bir süreci oluşturacak şekilde oluşturulmuştur (Alper ve Özgökçeler 2010: 37-

40). Damga kuramı ise, engellilere yönelik oluşturulan başka bir modeldir. Damga etkisi, engelli birey açısından toplumla kaynaşmasını önleyen bir modeldir. Böyle bir sürece yönelik psikolojik analiz yapıldığında, grup adaptasyonunda olumsuzluklar, toplumdan uzaklaşmalar ve kişinin toplumdan geri kalma durumları söz konusudur. Damga kuramı, engelliler üzerinde olumsuzluk etkisini ortaya koyan modeldir (Deniz, Balcıoğlu ve Diktaş 2016: 571-572).

EDEBİYATTA ENGELLİLİK VE STEFAN ZWEIG İLE GUNTER GRASS DÜŞÜNCESİ

Engellilik kapsamına yönelik değerlendirmelerde, edebi bir yaklaşım sunabilme özelliği, insanın genel duygularını irdeleme ve etkin bir yaklaşım oluşturmada önemlidir. Edebiyatta engellilik sınırlandırmasının kitaplar kapsamında belirli bakış açılarını ortaya koyması, Zweig ve Grass kitaplarını değerlendirme ve anlayışlarını irdeleme ile sağlanabilmektedir. Buna göre yazarlara yönelik ilk olarak hayatlarının ve edebiyat anlayışlarının, değerlendirmelerinin yapılması önem taşımaktadır.

Stefan Zweig'in Hayatı ve Edebiyat Anlayışı

Stefan Zweig, 1881 yılında Yahudi bir anne ve babanın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Maddi açıdan ailesinin yetkin bir konumda olması, her türlü sanatsal faaliyetlerden yeterli ölçüde yararlanmasına etki göstermiştir. Böylece edebiyat dünyasında da konumunun oluşması, genel becerilerini artırma sonucunda etkisini ortaya koymuştur. Ancak ekonomik krizlerin ve gerilimlerin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra etkisini ortaya koyması ve aynı zamanda Yahudi soykırımının meydana gelmesi, göçlere neden olmuştur. Edebiyat dünyasında önemli çalışmaları ortaya koyan Zweig, Almanya'da yaşadığı dönemde eserlerinden kaynaklı olarak evinin basılması söz konusu olmuş ve böylece Zweig ülkeyi terk etmiştir. Daha sonra Londra'da yaşamaya başlamıştır. Ancak yeterince mutlu olamayan Zweig, edebiyata daha fazla yönelmiştir. Burada yaşayan Yahudi'leri ev arayan hayaletler olarak nitelendirmiş ve Brezilya'ya gitmiştir. Eşiyle beraber burada da gerekli ölçüde mutluluğa ulaşamamış ve Yahudi soykırımını ya da toplumdaki söz konusu etkileri, edebi şahsiyetlerinde de göstermiş, ancak uzun bir süre devam ettirememiştir. İntihar ederek yaşamını sonlandırmıştır. Edebiyat anlayışı bu yönde, özellikle de Almanya tarafından kabul edilemeyen bir unsur olsa da çevirileri fazlaca yapılan ürünleri mevcuttur. Edebiyata bakışında önemli bir izlenim bırakan unsur ise, Freud ile yakın arkadaşlığının olması ve psikanalizin yüksek olmasından ötürü, insanları irdeleme özelliğinin fazlalığıdır. Edebiyatlarında her daim, toplumu anlatan bir görüşü destekleyen ifadeleri ve süreçleri kullanmıştır (Seksik 2012).

Stefan Zweig'in Engelliliğe Bakışı

Zweig'in eserlerinde karakterlerindeki derinliği sağlayabilme potansiyeli, insanları analiz etme ve toplumla bağdaştırma yapısını ortaya koyma üzerine odaklıdır. Bu durumun en belirgin sonucu, engelliliğe bakış açısının da diğer kişilerin genel geçer bakışlarından farklı bir boyutta yer almasına katkı sunmasıdır. Zweig'in engellilik bakışı, fiziksel engellilik durumu ile ilişkili değildir. Genel bağlamda toplum içerisinde histeri, kaygı bozuklukları, intihar eğilimleri, depresyon gibi problemlere yönelimlerin verdiği unsurlar üzerinde değerlendirmeleri yapmasıdır. Eserlerinde daha çok bu yönde karakter incelemelerini yapmaktadır. Örnek üzerinden değerlendirildiğinde Satranç kitabında karakterlerin monomani problemlerinin olması, yalnızca tek bir takıntı olan satranca yönelimlerini göstermektedir. Bu tür sorunları başka eserlerinde de sürekli inceleyen Zweig, temel problemlerin kaynağına bakmakta ve

neyden kaynaklı olduğuna yönelik ifadeler vermektedir. Eserlerinde engellilik tutumuna yönelik bakış açısı bu yönde, toplum tarafından kişilerin engellenmesi ya da damgalanması durumlarını ortaya koymaktadır. Bu yönde engellilik niteliği, çeşitli kişilik özelliklerinde sorunların yaşanması üzerine odaklıdır (Seksik 2012).

Günter Grass'ın Hayatı ve Edebiyat Anlayışı

Günter Grass, 1927 yılında Polonyalı-Alman bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Çocukluğunu ve gençliğini Danzig'de geçirmiştir. Subay görevini yaptığı ve Nazi kolluk kuvvetlerinde İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar amaçlarına inandığını belirtmiştir. İnançlarını değiştirmesi ile beraber de Almanya'nın geçmişiyle yüzleşmesi gerekliliğini ifade etmiş, ancak geçmişini her daim saklamak istemiştir. Edebiyata ağırlık vermesi ise, 1960'lı yıllardan sonra kendisini göstermiştir. edebiyat dünyasına kısa şiirler yazarak girmiş ve çeşitli ödüller alacak düzeyde profesyonelleşmiştir. Edebiyat anlayışında daha çok 20. yüzyıl odaklıdır. Orta sınıfa ait sıradan konuları eserlerinde işlemektedir. Aşırılıklar çağı olarak nitelendirdiği bu yüzyılı, insanlık tarihinde görülmemiş olan katliamları değerlendirmiş ve eserlerinde işlemiştir. Toplumsal yönde bir hafıza özelliğini eserlerinde ortaya koymuştur (Hobsbawm 2008: 13-33).

Günter Grass'ın Engelliliğe Bakışı

Grass'ın eserlerinde engellilik anlayışı, az işlenmiştir. Teneke Trampet ve Kedi ve Fare eserlerinde fiziksel deformasyonla doğmuş olan karakterler incelemesi, engellilik, ırk ve hafıza kavramlarını incelemesine ortam hazırlamıştır. Gerekli ilgiyi bu eserlerinde görememesi söz konusu olsa da, sesini duyurmak isteyen gruplar üzerinde önemli bir izlenim bırakmıştır. Eserlerinde aynı zamanda psikanaliz kullanımları söz konusu olmuş ve terapi temalı incelemelerde bulunmuştur. Eserlerinde bu nedenle psikanalitik yönde incelemeler mevcuttur. Teneke Trampet eserinde bu durum, engelli bireylerin söz konusu durumuna yönelik irdelemeler açısından önemlidir (Bonifazio 2017: 22-23; Knittel 2011: 108).

TENEKE TRAMPET VE SABIRSIZ YÜREK ROMANLARINDA ENGELLİLİK

Çalışma kapsamında dikkate alınan engellilik niteliği, Alman Edebiyatı'nda biri ruhsal boyutta diğeri ise fiziksel açıdan engelliliği konu alan iki roman incelemesi üzerinedir. Psikolojik açıdan iç görüler ve karakter inşalarının pozisyonları, değerlendirilecek ve edebiyat çevrelerince önemli olan unsurların ifade edilmesi sağlanacaktır. Eserleri yazarları nitelendirildiğinde ise Sabırsız Yürek romanı, Stefan Zweig'a aittir. Teneke Trampet romanı ise, Günter Grass'a aittir. Zweig kitabında ruhsal engellilik durumu söz konusudur. Grass eserinde ise, fiziksel engellilik durumu mevcuttur.

Teneke Trampet Romanında Engellilik Kapsamının İncelemesi

Teneke Trampet eseri, karakterlerin iç dünyalarına yönelik ifadeleri geliştirme ve hem engelli bireyin toplum yapısındaki özelliklerini hem de iç dünyasına yönelik irdelemeleri çevrelemektedir. Diğer yandan bu durum, engelli bireylere yönelik kullanılan üslubu da dikkate almayı gerektirmektedir. Buna göre eserin baş kahramanı Oskar, bağımsız bir yaşam üzerinde hayatını konumlandıran ve hem babadan hem de sosyal çevreden kopuk yaşaması söz konusu olsa da, sosyal çevreden herhangi bir olumsuzluk niteliğini çok elde etmemesi önemlidir. Kalabalık bir aile çevresi bulunsa da daha çok annesine bağlıdır ve yine bu durumdan kaynaklı olarak hemşireler dikkatini çekmektedir. Samimi hislerin de temelini, bu durum oluşturmaktadır. Ancak bir yandan da suç işlemeye yönelme ve suça teşvik etme durumu da

belirgin bir şekilde kendisini göstermektedir. Diğer yandan Oskar'ın genel davranışsal tutumlarının temelini, hapishanede yatmak istememesi ve akıl hastanesine yatacak ölçüde davranışları ortaya koyması, psikanalitik açıdan önem taşımaktadır. Delilere yönelik davranışları sergileyen Oskar'ın ahlaki ölçüde davranışları baskın olmamakla birlikte mevcut düzeydedir. Davranışsal unsurlar her ne kadar söz konusu olsa da, Oskar'ın zeki bir tavır sergileme ve özellikleri de bu yönde gösterme profilleri, istediği şeyleri elde etme becerisini ortaya koymaktadır. bu yönde bir beceri potansiyeli, Oskar'ın mucize engelliler arasında yer almasına ve normal insanlar gibi yaşamasına ortam hazırlamaktadır. Sıradışı bir müzisyen olması ve romanın da adının, kendisine çocukluğunda hediye edilen teneke trampet olması, gizli yeteneklerinin olduğunu göstermekte ancak çocuk kalmak istediğini ve asla büyümek istemediğini ortaya koymaktadır. Büyümekten doğan bedensel rolün de Oskar'ın da görüşleri bu yönde etkisini göstermektedir. Ancak başka bir değerlendirme, sosyal düzlemde ilişkilere yönelik becerilerin olmaması, sosyal modelin de mevcut olduğunu göstermektedir. Tıbbi modelin de etkilerinin yüksek profilde olduğu, ancak bu durumun toplumsal olgular üzerinden dikkate alınabilecek etkiler arasında bulunduğu belirtilebilmektedir.

Sabırsız Yürek Romanında Engellilik Kapsamının İncelemesi

Sabırsız yürek eseri, Anton Hoffmiller adlı genç bir teğmenin ağzından aktarılan bir yapıya sahiptir. Hoffmiller, rastlantı eseri gitmiş olduğu köşkte, sakat olduğunu bilmediği Edith'e dans teklifinde bulunur. Edith bu durum üzerine oldukça üzülür ve hıçkırıklara boğulur. Hoffmiller ise, böyle bir duruma karşı pişmanlık duyup, sürekli olarak köşke Edith ile ilgilenmeye gider. Bu ölçüde bir yaklaşım, Edith'in doktoru tarafından sunulur ve bir iyileşme umudunun olduğu düşüncesini, yanlış bir değerlendirme olsa da ifade eder. Bu durum üzerine Hoffmiller, Edith ile aşırıya giderek nişanlanır, ancak arkadaş çevresinden utandığı için bedeni felçli olan Edith'ten ayrılır. Edith, Hoffmiller'e aşık birisidir, bu nedenle olayı kaldıramaz ve intihar eder. Olayın psikolojik açıdan incelemesi yapıldığında, aile içerisindeki durum ve sosyal hayat incelemesi ön planda tutulmaktadır. Aynı zamanda tıbbın çözüm geliştirici potansiyelleri değerlendirmesinde, tedavi nesnesi olarak görülmesi, zorlu bir süreç oluşturmuştur. Bu durum hem engelli birey hem de yakın çevresi açısından dikkate alınabilecek faktörleri ortaya koymaktadır. Eserde dikkate alınan unsur ise, engelli bireye kullanılan üsluptur. Ailenin, kızının böyle bir durumda olmasını ayıplaması ve genel olarak saklamaya çalışması, Hoffmiller'in dans teklifine kadar devam eden bir durumdur. Sosyal çevrenin de bu yönde bakışı değişmekte ve insanlar arasındaki iletişimi daha zorlu bir sürece ulaşmaktadır. Bu durum ailesi açısından da geçerli bir durum olmuş ve sosyal çevrenin bakış açısına, Edith'in bakış açısından daha çok değer vermelerine neden olmuştur. Bu durum Hoffmiller yaklaşımında da görülmektedir. Sosyal hayatında kendi çevresinden soyutlanması, Edith'i bırakmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, toplumsal ve sosyal yapılarda kurulan ilişkileri, engelli bireyin yaşantısını kolaylaştırma üzerinde konumlandırılmalıdır. Bu durumun ölçüsü roman kapsamında da incelendiğinde, kendi iç dünyasında kısıtlayıcı ölçülerin etkisini ortaya koyması, her türlü sorunsallıkları da beraberinde getirmektedir. Edith'in iç dünyasının en önemli göstergesi, durumları kaldıramaması ve intihar etmesidir. Eserlerde dilin kullanımları da değerlendirilen unsurlar arasında yer edinmiştir. Buna göre kişilerin düşüncelerinin ve duygularının, dile yansıyan motifi, ideolojileri kapsamaktadır. Kültüre ve bağlama göre değişen dilin niteliği bu eser çerçevesinde, engelli bireylere hitapların hakaret içerikli olup olmama yönüyle ilişkilidir. Doğrudan etki göstermesi kadar dolaylı ölçüde de dilin profili, engelli bireyde hakaret oluşturacak şekilde hitapları eserde içermemektedir. Günlük yaşantıda bu yönde bir dikkatin

eserde oluşturulması, yazarın olaya bakış açısında engelli bireyin de yaşantıdaki önemini ortaya koyma ile ilişkilidir. Bu durumun en temel göstergesi ise, Hoffmiller'in Edith'e sunduğu düşünceler ve sergilediği davranışlardır.

SONUÇ

Alman Edebiyatı kapsamında irdelenen engellilik profili, araştırma çerçevesinde Stefan Zweig'in Sabırsız Yürek ve Günter Grass'ın Teneke Trampet eserlerinde değerlendirilmiştir. Dilbilim çerçevesinde değerlendirme, mevcut kültür profili ve engellilere yönelik bakış açısı yönünden incelenmiştir. Her iki eserde de engelli bireylerin, aileye bağımlı olsun ya da olmasın, herhangi bir olumsuzluk nitelendirmesini içeren davranışlardan uzak oldukları üzerinedir. Diğer yandan sosyal çevreleri ile ilişkilerinin söz konusu boyutu, Sabırsız Yürek kahramanı engelli bireyi Edith ile Teneke Trampet eserinde Oskar, etkin bir durum ortaya koyabilmektedir. Bu durum özellikle de Oskar tarafından değerlendirilebilmektedir. Edith ise, ailesi tarafından özellikle de baskılayıcı ve damgalayıcı tutumlarına bağlı olarak kopuk bir profilde etkileşim ortaya koymaktadır. Oskar'ın mevcut olduğu durum ise, mevcut durumundan pek de değişim göstermek istemediği yönündedir. Bu nedenle her iki romanda oluşturulan modeller, tıbbi, ahlaki ve sosyal modellerdir. Eserlerde genel olarak tıbbi ve ahlaki modeller mevcut olarak değerlendirilmiş, sosyal modellerden uzak bir yapı ifade edilmiştir. Ancak bu ölçü, söz konusu araştırmada sosyal modelin de mevcut olduğunu konumlandırma üzerinedir. Diğer modeller kadar sosyal modellerin de etkileşimi bu çerçevede önemini korumaktadır.

KAYNAKLAR

- Alper, Y., Özgökçeler, S. (2010). Özürlüler Kanunu'nun sosyal model açısından değerlendirilmesi. *Business and Economics Research Journal*, 1(1), 33-54. ss.
- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal model çerçevesinde özgürlüğe yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1), 11-25. ss.
- Atmaca, V. (2010). Eski medeniyetlerde günah-hastalık ilişkisi veya tanrının gazabı meselesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 34, 99-121. ss.
- Bonifazio, M. (2017). Nausea, 'the seal of true love'? Günter Grass' many uses of disgust in die blechtrommel. *Disgust*, 8, 19-38. ss.
- Çakmak, M. (2008). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki engelli tanımı hakkında bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2), 51-62. ss.
- Deniz, Ç., Balcıoğlu, M., Diktaş, A. (2016). Romanların maruz kaldıkları damgalanma ve dışlanma mekanizmaları: Uşak örneği. *Tarih Okulu Dergisi*, 9, 567-568. ss.
- Hobsbawm, E. (2008). Kısa 20. yüzyıl, 1914-1991: Aşırılık çağı. İstanbul: Everest Yayınları.
- Knittel, S. (2011). *Uncanny homelands: Disability, race, and the politics of memory*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Columbia.
- Meşe, İ. (2014). Engelliliği açıklayan sosyal model nedir. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 79-92. ss.
- Seksik, L. (2012). Stefan Zweig'in son günleri. İstanbul: Can Yayınları.
- Şişman, Y. (2012). Özgürlük alanında kullanılan kavramlar üzerine genel bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(28), 69-85. ss.